

Geneza duhovnih vježbi Ignacija Loyolskog

Roko PRKAČIN

U važnija djela Ignacija Loyolskog (1491-1556) pripada i njegova knjiga *Duhovnih vježbi*. Nije taj spis velik po svome sadržaju, više je knjižica nego knjiga, ali je velik prema svome učinku. Po *duhovnim vježbama* odgojeno je više velikana kršćanstva negoli u njemu ima slova.

Knjiga je napisana više za praksu nego za čitanje; odrazuje životni put u duhovni rast svoga pisca; ono što je doživio želi učiniti korisnim za druge.

Ignacije je *Duhovne vježbe* napisao na temelju Svetoga pisma i na temelju duhovnog života. Usto je na postanak ove neobične knjižice posebno utjecala duhovna kršćanska tradicija.¹

I. SUSRET S TRADICIJOM

Teološki je aforizam da milost ne ruši ljudsku narav nego joj se prilagđuje i na njoj gradi. Karakteristično ostvarivanje tog aforizma susrećemo u životu Ignacija Loyolskoga. Njegova obiteljska baština i njegovi životni uvjeti pripravljali su ga za razvoj posebne karizme.²

Ako se promatra Ignacijev put prije njegovog obraćanja u Loyoli 1521, onda primjećujemo neke elemente koji će se kasnije posebno razviti pod utjecajem milosti. Tako je Ignacije imao urođeni smisao za vjernost kralju Španjolske. Takva je bila obitelj Loyola, uvijek ratoborna. »Nije se mnogo interesirao za učenje, nego je više bio obuzet žarom da se posve preda idealu vojničke službe.«³ Druga crta mladog

1 Usp. G. CUSSON, *Pedagogie de l'expérience spirituelle personnelle*. Bruges-Paris-Montréal 1968. str. 17-56.

2 Usp. *MHSI*, MI I, 12, str. 252.

3 *FN* I, str. 154.

Ignacija bila je stalna želja za velikim stvarim. Tako je kao paž na dvoru u Arevalu služio s jedinom željom »da se što više istakne u službi«. ⁴

Kad su se pak naravni elementi usmjerili u svrhunaravno područje, duhovno se rodio novi čovjek. Milost obraćenja, gradeći na naravi, zamjenjuje ideale u toj plemenitoj duši. Upravo se u *Duhovnim vježbama*, može vidjeti to preobražavajuće djelo milosti.

Osim obiteljske baštine u *Duhovnim vježbama* se susreće i duhovna kršćanska tradicija. Ignacije se s njome upoznao čitajući knjige za vrijeme svoga obraćenja. Čitao je u prvom redu *Živote svetaca* koje je napisao Jakob de Voragine (+ 1298). U uvodu se te knjige opisuju Muka Isusova i sveci kao viteški nasljedovatelji »vječnoga Kralja Isusa Krista«. ⁵ Mnogi su likovi svetaca upravo osvojili Ignacijevu srce. Čitao je i *Život Kristov* Ludolfa Saksonskog (+ 1377). Tu je knjigu Ignacije najdulje čitao i o njoj razmišljao. U njoj je susreo Isusa Krista Evanđelja, koji objavljuje božansko Veličanstvo. Način prikazivanja Isusova života bio je nadahnut »modernom pobožnošću«. ⁶

Iz tih dviju knjiga Ignacije je ispisivao pojedine dijelove. Bilježio je neke događaje iz života Isusova i svetaca. »On se predano dao na ispisivanje bilježnice od 300 stranica«. ⁷ Te su bilješke sadržavale misterije života Kristova i početne crte tipičnih razmatranja o kraljevstvu i dvjema zastavama. ⁸ Konačno odlučio pod utjecajem milosti »da svoje oružje zamjeni Kristovim, »nazivajući se kao novi vojnik Kristov«. ⁹ Krist mu se očitovao kao novi ideal i želio se poput svetaca istaknuti u njegovoj službi. Tako se Ignacije pomalo mijenjao pod utjecajem milosti. Kad je pak hodočastio u Gospino svetište u Montserrat, gdje je obavio životnu ispovijed, »posebno se bavio dvjema vježbama tj. Dvjema zastavama i o Kralju koji se sprema za rat protiv paklenog neprijatelja i protiv svijeta«. ¹⁰ Vjerojatno je u to vrijeme čitao knjigu *Vježbanje duhovnog života* Garcie Jimeneza de Cisnerosa (+ 1510). U toj se knjizi opisuju metodičan i uređen duhovni život, metode molitve i ispita savjesti, duhovne vježbe kao posebna literarna vrsta. Slične se crte, naime, pojavljuju u *Duhovnim vježbama*.

Dok je pak Ignacije boravio u Manresi, želi nasljedovati Krista po-

4 »Autobiografija«, br. 5. u Načela jezuita, Beograd 1987, str. 6.

5 P. LETURIA, *Estudios Ignacianos*, II, Roma 1957, str. 7.

6 »Devotio moderna« je obnoviteljski pokret duhovnosti koji je nastao u Nizozemskoj s Gerardom Grooteom (1340-1384).

7 »Autobiografija«, br. 17, u nav. dj. str. 8.

8 Usp. P. LETURIA, nav. dj. str. 7.

9 »Autobiografija«, br. 17, u nav. dj., str. 11.

10 P. O. MANAREI, *SJ Exhortationes super Instituto et Regules Soc. Jesu*, Bruxelles 1912, str. 344.

stovima i pokorama jer su tako činili sveci. U to vrijeme naročito čita *Nasljeduj Krista* Tome Kempenca (+ 1471).¹¹ No rasvjetljenje Cardonera konačno je preobrazilo Ignacija u pravog nasljedovatelja Kristova, »da su mu se sve stvari činile nove«.¹² U tom je prosvjetljenju primio temeljnu ideju *Duhovnih vježbi*; tj. Krist postaje središte povijesti i suvremenim ljudima. Kristovo pak poslanje, koje je primio u utjelovljenju, da u sebi sve ujedini i prikaže Ocu, nastavlja se po slobodnoj suradnji s vječnim Kraljem. Tako se oblikovala konačna ideja o Kralju, koja traži velikodušnu suradnju i duhovno sudjelovanje s Kristom, koji svoje poslanje nastavlja u Crkvi.

2. SVETO PISMO

Prvotno nadahnuće *Duhovnih vježbi* Sveto je pismo. Ono zauzima veći dio sadržaja knjige. A u vrijeme njezina sastavljanja Ignacije je imao pri ruci »Evandjelje«, jer ga citira upravo prema upotrebi onog vremena.¹³

A i knjige koje je Ignacije čitao u vrijeme svojega obraćenja, bile su izravno ili neizravno prožete Svetim pismom. Tako je *Život Kristov* Ludolfa Saksonskog svojevrsni komentar ujedinjenih Evandjelja. Uz to se daju pouke na temelju Evandjelja i crkvenih Otaca. Također se u uvodu *Života svetaca* Jakoba de Voragine piše o Muci Isusa Krista. Slično se i *Nasljeduj Krista* Tome Kempenca oslanja na Sveto pismo.¹⁴

Sam Ignacije kasnije pripovijeda da je u svoje bilješke bilježio Isusove riječi »crvenom« tintom a Gospine riječi »plavom«. Tako objavljene istine iz Evandjelja postaju glavni izvor objektivnih istina u *Duhovnim vježbama*.

3. VJERSKO ISKUSTVO

Ignacije je doživljavao čudesno Božje djelovanje u vrijeme svojega boravka u Loyoli i osamljenog života u spilji Manrese. To vjersko iskustvo drugotni je izvor *Duhovnih vježbi*.

U središtu njegovog duhovnog iskustva nalazi se Trojedini Bog, koji se objavio u Isusu Kristu. U vrijeme duhovne probrazbe u Manresi, gdje je Ignacije postao mističar i novi čovjek, susret s Kristom postaje programatski. Krist se nalazi u središtu njegova vjerskog doživljavanja i

11 FN I, str. 584.

12 »Autobiografija« br. 30, u nav. dj., str. 16.

13 Usp. MI, *Exericitia spiritualia I*, 55.

14 Isto, 38-40.

njegovih *Duhovnih vježbi*. Ignacije usvaja Pavlov princip: »Težite među sobom za onim, za čim treba da težite u Kristu Isusu« (Fil 2,5).

Ignacije je u svoje bilješke iz čitanja »Života Kristova« postojano pridodavao bilješke o svom iskustvu. Tako su se postupno oblikovala pojedina razmatranja *Duhovnih vježbi*. Želeći pak prenijeti drugima svoje mistične doživljaje, imao je teškoće. Kasnije je sam pripovijedao: »Nije moguće s jasnoćom iznijeti tako mnoge posebne istine koje je tada shvatio, samo se može reći da je primio veliko svjetlo u razumu...«¹⁵ Vjerska iskustva koja je imao, nadvisivala su njegove iznašanje. Služio se vjerskim izrazima svojega vremena koje je poznavao iz čitanja ili kasnijih studija. Sve je to međutim samo djelomično iznosilo njegovo mistično doživljavanje.

Tako je Ignacijevo iskustvo, posebno u Manresi, postalo mjerodavno za oblikovanje razmatranja po Svetom pismu. On je na temelju duhovnog iskustva, koje je spremno podvrgavao sudu Crkve, usvajao i primjenjivao objavljene istine.

4. NASTANAK DUHOVNIH VJEŽBI

Knjiga *Duhovnih vježbi* ima svoju povijest nastanka. Ignacije ju nije sastavio odjednom nego u etapama. Pisanje je išlo usporedno s njegovim mističnim doživljajima.

Loyola je prva etapa sastavljanja djela. Spontano je počeo pisati i praviti bilješke. Ispisivao je pojedine dijelove iz knjiga koje je čitao. Kad je u svojoj duši osjetio neke pojave i držao da bi mogli koristiti i drugima, zapisao bi ih u svoju bilježnicu, npr. »ispit savjesti s poretkom linija i drugo«; »na pitanja vršenja izbora nadošao je putem razlikovanja duhova i misli koje je u sebi zapazio u Loyoli, dok mu je još noga bila bolesna«.¹⁶ Tako su u vrijeme Ignacijeva boravka u Loyoli nastali dijelovi *Duhovnih vježbi*: ispit savjesti, dinamika izbora, glavne tajne iz života Isusa Krista, Kristovo kraljevstvo, Dvije zastave.¹⁷

Manresa je druga etapa, najvažnija u nastanku same knjige. Dok je Ignacije doživljavao duboko iskustvo molitve, imao je uza se svoju bilježnicu. U njoj je postojano bilježio svoje doživljaje.

U Manresi se zadržao od ožujka 1522. do veljače 1523. Tu je

15 Usp. P. LETURIA, *El Gentilombre Inigo Lopez de Loyola en sua patria y en su siglo*, Barcelona, Labor 1943, str. 12-102.

16 »Autobiografija«, br. 30, u nav. dj., str. 16.

17 Usp. H. PINARD de la BEULLAYE, *Les étapes de rédaction des Exercices*, Paris, 1950.

doživljavao pravu duhovnu preobrazbu preko izvanrednih Božjih zahvata. »Bog je u to vrijeme s njime postupao upravo onako kako učitelj postupa s djetetom koje poučava«. ¹⁸ Bilježio je revno sve te lekcije Božje škole u Manresi. Tu je uočio važnost drugog načina iznošenja objavljenih istina, tj. osobnim vjerskim iskustvom koje može služiti i drugima. Shvatio je stvaralačku snagu Božje riječi, koja se ne može sputati u uske okvire socijalno-političkih prilika, nego se može postojano obnavljati pod vodstvom Crkve.

Ignacije je u Manresi davao duhovne vježbe nekim osobama koje su ga posjećivale. Sam priopćuje: »U tom razdoblju bilo je mnogo dana kada je čeznuo za razgovorima o duhovnim stvarima i da nađe osobe koje su tim stvarima vične«. ¹⁹

Osim toga u to je vrijeme posebno čitao *Muku Isusovu*. ²⁰ To je postalo vrelo njegove stalne refleksije. Zapravo ono što je čitao davalo mu je jezičnu strukturu za ono što je iskustveno doživljavao i u čemu je imao karizmatičke darove. U to je vrijeme u svom duhovnom iskustvu uočio dijalektiku čiju je opću vrijednost pretočio u jezik praktičnih vježbi: vođen vjerskim iskustvom stavio je objektivne i objavljene istine u međuovisnost i podređenost. Zapravo je njegovo iskustvo diktiralo sastavljanje *Duhovnih vježbi*, što je posve originalno. ²¹ Tako su u Manresi nastali glavni dijelovi samog djela: njezina struktura i dinamična podjela, meditacije prvog tjedna, pravila za razlikovanje duhova, pravila za izbor, skica *Načela i Temelja*, produbljenje kontemplacije o Kristu Kralju i meditacije o Dvjestima zastavama. Original tog teksta, nažalost, nije sačuvan.

Treća je etapa u genezi *Duhovnih vježbi* bila u vrijeme Ignacijeva studija između godine 1528. i 1534. U to je vrijeme nastalo ovo: osobne bilješke preuređene su u knjigu za upotrebu drugih, napisane su bilješke i upute za one koji daju i obavljaju duhovne vježbe, usavršena su pojedina razmatranja, razrađeno je *Načelo i Temelj*, dodana su razmatranja o tri vrste ljudi, o tri stupnja poniznosti i kontemplacija o ljubavi. U to su vrijeme duhovne vježbe posve strukturirane i kontemplativne o ljubavi. U to su vrijeme *Duhovne vježbe* posve strukturirane i sadrže sav tekst razmatranja. Ignacije ih je kao student davao nekim osobama.

Četvrta je etapa u nastanku *Duhovnih vježbi* bila u Rimu od 1537, kada je Ignacije došao u Rim, do 1548, kad ih je papa potvrdio. U tom

18 »Autobiografija«, br. 27. u nav. dj., str. 14-15.

19 Isto, str. 17.

20 Isto, str. 12.

21 Usp. *FN I*, str. 80-84.

je razdoblju tekst jezično usavršen, mnogi su detalji poboljšani, dodana su i neka pravila. U to je vrijeme tekst *Duhovnih vježbi* preveden na latinski. Latinski je prijevod nazvan »Versio prima« i ima mnogo ispravaka i dodataka. Zatim je godine 1544. izdan tekst *Duhovnih vježbi* na španjolskom jeziku. Taj je tekst nazvan »Autograf« jer ima 32 ispravaka i osobna dodatka Ignacijeva. A zatim je latinski prijevod jezično usavršen i izdan godine 1548. Taj je tekst nazvan »Versio vulgata«. Konačno su oba latinska prijevoda »Versio prima« i »Versio vulgata«, predani Svetoj Stolici na odobrenje. Papa Pavao III. breveom *Pastoralis officii* od 31. srpnja 1548. potvrdio je oba prijevoda »Duhovnih vježbi«. No, »Versio vulgata« smatrala se službenim tekstom.

Duhovne vježbe su od odobrenja do danas ostale nepromijenjene. Obnavljala se samo njihova primjena i praksa. Originalne su i danas su vrlo djelotvorno sredstvo apostolata.

ZAKLJUČAK

Duhovne vježbe Ignacija Lojolskoga nose dubok pečat autorov. Ignacije ih piše upravo zato da bi njegovo iskustva bila korisna drugima.

One su duboko povezane s tradicijom, i prema svojoj vrsti i po svome sadržaju. A i knjige je Ignacije Lojolski čitao za vrijeme obraćenja i koje su utjecale na sastavljanje *Duhovnih vježbi* iznose tradicionalnu crkvenu duhovnost. Sve to utječe na Ignacijevu vjersko iskustvo i na njegovo pisanje djela.

No prvotno je vrelo *Duhovnih vježbi* Sveto pismo. Ignacije ga je primio čitanjem knjiga, posebno *Života Kristova* Ludolfa Saksonskoga. One su upravo i podijeljene u četiri tjedna prema otajstvima iz života Kristova.

Drugotno je vrelo *Duhovnih vježbi* vjersko iskustvo posebno Božjeg djelovanja u Ignaciju. To iskustvo upravo povezuje tajne iz života Kristova u dijalektičku cjelinu. A otajstvo presvetog Trojstva i Isusovo otkupiteljsko djelo u središtu su Ignacijeva duhovnog iskustva.

Tako možemo reći da su *Duhovne vježbe* plod duhovnog iskustva njihova autora, pod utjecajem nutarnjih i vanjskih činitelja. Ignacije Lojolski pretočio je vjersko iskustvo na temelju Svetoga pisma u jeziku praktičnih vježbanja. U njima je na temelju subjektivnih doživljavanja posebnog Božjeg djelovanja povezao objavljene istine u dinamičnu cjelinu. U tome je njihova originalnost i trajnost.

THE GENESIS OF THE SPIRITUAL EXERCISES BY ST. IGNATIUS LOYOLA

Roko Prkačin

Summary

The "Spiritual Exercises" of Ignatius Loyola are deeply imbued with the mark of their author. Ignatius wrote them so that his experience would be of use to others.

They are deeply linked with tradition regarding their type and content. Also the books which Ignatius Loyola read during the time of his conversion and which influenced the composition of the "Spiritual Exercises" have traditional ecclesiastical spirituality. All this influences Ignatius' religious experience and his writing.

The primary source of the "Spiritual Exercises" is the Holy Scripture to which Ignatius arrived through the reading of other books, especially "The Life of Christ" by Rudolf Saxon. The Spiritual Exercises are divided into four weeks according to the mysteries in the life of Christ.

A secondary source of the Spiritual Exercises is the religious experience of Ignatius himself. "This experience" is related to the mysteries of the life of Christ in a dialectic entity. The mystery of the Holy Trinity and Christ's work of redemption are central to Ignatius' spiritual experience.

Thus we can say that the "Spiritual Exercises" are the fruit of the spiritual experience of their author, influenced by interior and exterior factors. Ignatius Loyola decanted the spiritual experience on the basis of the Holy Scriptures into the language of practical exercises. In these he has joined the proclaimed truth in the dynamics of the whole on the basis of the subjective experience of God's work. Therein lies his originality and permanence.